

TÜRKMENISTANYŇ K A N U N Y

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak hakynda

(Türkmenistanyň Mejlisiniň Maglumatlary, 2012 ý., № 3-4, 92-nji madda)

(Türkmenistanyň 25.11.2017 ý. № 666-V we 25.11.2023 ý. № 74-VII Kanunlary esasynda girizilen üýtgetmeler we goşmaçalar bilen)

Şu Kanun milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmak, öwrenmek, rejelemek, aýap saklamak, peýdalanmak, ýaýratmak we döwlet goragy çygryndaky gatnaşyklary düzgünleşdirýär; türkmen halkynyň öz medeni-milli özboluşlylygyny aýap saklamak we ösdürmek, ýaşaýşynyň taryhy-medeni gurşawyny goramak, dikeltmek we aýap saklamak hukugyny; Türkmenistanyň çäginde medeniýetiň döremegi we ösmegi hakynda maglumat çeşmeleriniň aýalyp saklanylmagyny we goralmagyny üpjün edýär.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

IBAP. UMUMY DÜZGÜNLER

1-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri düşünjesi

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri – bu medeni gymmatlyklaryň jemi bolup, olara türkmen halkynyň taryhy, arheologik we arhitektura we beýleki nukdaýnazarlar bilen Türkmenistanyň medeni mirasy we ýurduň taryhy we medeniýeti üçin olaryň aýratyn ähmiýetinden hem-de diňe olary beýleki döwletlere bermek hukugy bolmazdan degişlilikden ugur alyp, Türkmenistanyň milli medeni üstünligini düzýän, taryhy-medeni ähmiýete eýe bolan obýektler (maddy gymmatlyklar) degişlidir.

2-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň görnüşleri

1. Türkmenistanyň çäginde milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine taryhyň we medeniýetiň gozgalmaýan ýadygärlikleri degişlidir, olar şu aşakdaky görnüşlere bölünýär:

- aýratyn duran ýadygärlikler - aýry-aýry gurluşyklar, olar bilen baglanyşykly žiwopis, heýkeltaraşlyk, bezeg-amaly-haşam sungatynyň eserleri bilen hem-de görkezilen gurluşyklaryň, jaýlaryň we desgalaryň çäkleri bilen taryhy taýdan emele gelen jaýlar we desgalar; memorial öýler; gonamçylyklar, mawzoleýler we aýry-aýry mazarlar, monumental sungatyň eserleri; taryh, ylym we sungat nukdaýnazaryndan gymmatlyga eýe bolan ylmyň we tehnikanyň obýektleri (harbylary goşup); adamyň ýaşamagynyň yzlaryny saklaýan, ýerde we suw astynda kem-käsleýin ýa-da doly ýapyk we olar hakda esasy ýa-da esasy çeşmelerden biri gazyp agtaryşlar ýa-da tapyndylar bolup durýan, eýýamlaryň we siwilizasiýalaryň subutnamasy bolup durýan arheologik mirasyň obýektleri;

- ansamblar - fortifikasiýa, dini, köşk, ýaşayyş jaý, jemgyýetçilik, administratiw, söwda, önümçilik, ylmy, okuw maksatly gurluşlar we binalar, olar bilen baglanyşykly žiwopis, heýkeltaraşlyk, bezeg-amaly-haşam sungatyň, arhitekturanyň eserleri, arheologiýa, arhitektura, taryh, estetiki we sosial-medeni nukdaýnazaryndan gymmaty bolan, peýzaž bitewiligi ýa-da arabaglanyşygy bilen baglanyşykly bolan, taryhy taýdan emele gelen çäkde izolirlenen ýa-da birleşdirilen ýadygärlikleriň çäklendirilýän toparlary; şähergurluşyk ansamblaryna degişli edip boljak obalaryň taryhy merkezleri we obalaryň taryhy meýilleşdirmeleriniň we gurluşyklaryň galyndylary; landşaft arhitekturasynyň we bagçylyk-seýilgäh sungatynyň eserleri (baglar, seýilgähler, skwerler, bulwarlar);

- gözəl ýerler - adamyň we tebigatyň bilelikdäki döredenleri, şeýle hem arheologiýa, taryh, şähergurluşygy, estetika, etnologiýa ýa-da antropologiýa nukdaýnazaryndan gymmata eýe bolan çäkler, şol sanda halk çeperçilik kärleriniň durmuşda bar bolan ýerleri; taryhy obalaryň merkezleri ýa-da şähergurluşyk meýilleşdirmegiň bölekleri we gurluşyklary, taryhy (şol sanda harby) wakalar bilen baglanyşykly ýadygärlik ýerleri, landşaftlar; ýadygärlikler, meşhur taryhy şahsyýetleriň durmuşy bilen baglanyşykly tebigy landşaftlar; medeni gatlaklar, gadymy şäherleriň, gadymy şäher harabaçylyklarynyň, obalaryň, düşelgeleriň, däp-dessurlaryň amala aşyrylýan ýerleriniň galyndylary.

2. Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reýestrine girizilen milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň (aýratyn duran ýadygärlikleriň, ansamblaryň, gözəl ýerleriň) çäkleri aýratyn goralýan taryhy-medeni çäkler bolup durýarlar.

3-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň derejeleri

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri şu aşakdaky derejelere bölünýär:

1) ÝUNESKO-nyň Bütindünýä mirasynyň sanawyna goşulan we goşmak nazarda tutulýan, şeýle hem beýleki ýurtlaryň halklarynyň taryhyna we medeniýetine akyl ýetirmek üçin möhüm ähmiýete eýe bolan, ähli adamzadyň bütindünýä mirasy üçin aýratyn taryhy, ylmy, arhitektura, çeperçilik we memorial gymmaty bolan, halkara ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri;

2) Türkmenistanyň taryhy we medeniýeti üçin taryhy, ylmy, arhitektura, çeperçilik we memorial gymmaty bolan, umumydöwlet ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri;

3) welaýatlaryň, etraplaryň, şäherleriň, şäherçeleriň we obalaryň taryhy we medeniýeti üçin taryhy, ylmy, arhitektura, çeperçilik we memorial gymmaty bolan ýerli ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

4-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak kesgitlemesi

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak şu Kanuna laýyklykda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmaga, öwrenmäge, rejelemäge, aýap

saklamaga, peýdalanmaga we ýaýratmaga, şeýle hem döwlet goragyny etmäge gönükdirilen hukuk, guramaçylyk, maliýe, maglumat, maddy-enjamlaýyn we döwlet tarapyndan görülyän beýleki çäreleriň ulgamy hökmünde kesgitlenilýär.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

5-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak hakynda Türkmenistanyň kanunçylygy

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak hakynda Türkmenistanyň kanunçylygy Türkmenistanyň Konstitusiýasyna esaslanýar we şu Kanundan hem-de Türkmenistanyň beýleki kadalaşdyryjy hukuk namalaryndan durýar.

Eger Türkmenistanyň halkara şertnamasynda şu Kanundaka garanda başga kadalar bellenilse, onda halkara şertnamasynyň kadalary ulanylýar.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

II BAP. MILLI TARYHY-MEDENI MIRASYŇ OBÝEKTLERINI GORAMAK BABATDA DÖWLET DÜZGÜNLEŞDIRMESI

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

6-njy madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda döwlet düzgünleşdirmesini amala aşyrýan edaralar

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda döwlet düzgünleşdirmesi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti, medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy, milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy, ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary we ýerli öz-özünü dolandyryş edaralary tarapyndan amala aşyrylýar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

7-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň ygtyýarlygy

Türkmenistanyň Ministrler Kabineti:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda döwlet syýasatyny kesgitleýär;

- döwletiň eýeçiliginde durýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine eýelik edýär, peýdalanýar we ygtyýar edýär;

- şu Kanunyň 6-njy maddasynda görkezilen milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edaralarynyň işiniň kadalaşdyryjy düzgünleşdirilmegini amala aşyrýar;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmagyň, öwrenmegiň, rejelemegiň, aýap saklamagyň, goramagyň, peýdalanmagyň we ýaýratmagyň döwlet maksatly maksatnamalaryny kabul edýär;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine eýelik etmegiň, peýdalanmagyň we ygtyýar etmegiň kadalaryny hem-de düzgünlerini belleýär;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmagyň, döwlet tarapyndan hasaba almagyň, barlamagyň, konserwasiýa etmegiň, rejelemegiň saklamagyň, regenerasiýasynyň, muzeýefikasiýasynyň, wagyz-nesihatyň, peýdalanmagyň tertibini belleýär;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň çäginin serhetlerini we olary goramagyň zolaklaryny saklamagyň we bellemegiň tertibini, şeýle hem milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň çäklerinde we olary goramagyň zolaklarynda gurluşyk, abatlaýyş we beýleki işleri geçirmegiň tertibini belleýär;

- taryhy-medeni goraghanalary we taryhy obalary döretmegiň tertibini we saklamagyň düzgünini kesgitleýär;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda daşary ýurtlar we halkara guramalary bilen hyzmatdaşlygy üpjün edýär;

- Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki ygtyýarlyklary amala aşyrýar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

8-nji madda. Medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasynyň ygtyýarlygy

Medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmagyň, öwrenmegiň, rejelemegiň, aýap saklamagyň, goramagyň, peýdalanmagyň we ýaýratmagyň döwlet maksatly maksatnamalarynyň işlenip taýýarlanylmagyna gatnaşýar;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmagyň, öwrenmegiň, rejelemegiň, aýap saklamagyň, goramagyň, peýdalanmagyň we ýaýratmagyň meseleleri boýunça gyzyklanýan ýerine ýetiriji häkimiýetiň edaralarynyň, ylym we bilim edaralarynyň, jemgyýetçilik birleşikleriniň işini utgaşdyrýar;

- ähli derejelerdäki milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň aýalyp saklanylmagyna howp döredýän işi togtadýar we gadagan edýär;

- Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reýestrini ýöretmegiň tertibini tassyklaýar;

- döwlet taryhy-medeni seljerişi geçirmegiň tertibini tassyklaýar;

- Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki ygtyýarlyklary amala aşyrýar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

9-njy madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasynyň ygtyýarlygy

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan berjaý edilişine döwlet gözegçiligini amala aşyrýar;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmagyň, öwrenmegiň, rejelemegiň, aýap saklamagyň, goramagyň, peýdalanmagyň we ýaýratmagyň döwlet maksatnamalaryny durmuşa geçirýär;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýüze çykarylmagyny, hasaba alynmagyny, öwrenilmegini, rejelenilmegini, aýap saklanylmagyny, goralmagyny, ýaýradylmagyny we peýdalanylmagyny amala aşyrýar;

- Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reyestrini ýöredýär;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň döwlet taryhy-medeni seljerişini guraýar we amala aşyrýar;

- döwlet taryhy-medeni seljerişiniň netijesi esasynda çözgüt kabul edýär;

- ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işler üçin bölünip berlen ýer böleklerinde milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň bardygy ýa-da ýokdugy barada Netijenama (mundan beýläk – Netijenama) berýär;

- barlag, taslama-gözleg we rejeleýiş-konserwasiýa işlerini geçirmek üçin rugsat beriji resminamalary Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde berýär;

- Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki ygtyýarlyklary amala aşyrýar.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

10-njy madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralarynyň we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralarynyň ygtyýarlygy

Öz tabynlygyndaky çäklerde ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralary ygtyýarlyklarynyň çäklerinde:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň berjaý edilmegini üpjün edýärler;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmakda, hasaba almakda, aýap saklamakda, goramakda, rejelemekde we peýdalanmakda ýardam edýärler;

- degişli çäkleri ykdysady we durmuş taýdan ösdürmegiň meýilnamalarynda ýerli ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini hasaba almagy, aýap saklamagy, goramagy we rejelemegi guramak boýunça çäreleri göz önünde tutýarlar;

- şäherleri we beýleki ilatly ýerleri meýilleşdirmegiň, gurmagyň we durkuny täzelemegiň taslamalary işlenip taýýarlanylanda we tassyklanylanda, milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşylan milli taryhy-medeni mirasyň ähli derejelerdäki obýektlerini ýüze çykarmak we aýap saklamak hem-de taryhy-arhitektura daýanç meýilnamalaryny we karta-çyzgylaryny düzmek boýunça çäreleriň ýerine ýetirilmegini üpjün edýärler;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine gorag borçnamalaryny resmileşdirýärler we olaryň bu obýektleriň eýeleri, peýdalanyjylary, şeýle hem

obýektleriň ýerleşen çägindäki guramalar, kärhanalar we Geňeşler tarapyndan ýerine ýetirilişine gözegçilik edýärler;

- Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki ygtyýarlyklary amala aşyrýarlar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

11-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramaga ylmy edaralaryň, ýokary okuw mekdepleriniň we muzeýleriň gatnaşmagy

Ylmy edaralar, ýokary okuw mekdepleri we muzeýler:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýüze çykarylmagyna gatnaşýarlar, olarda ylmy-barlag işini geçirýärler;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýaýradylmagyny geçirýärler;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak meselelerini ylmy barlaglaryň meýilnamalarynda we öwrenmegiň we okatmagyň okuw maksatnamalarynda göz önünde tutýarlar;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri boýunça ylmy maslahatlary berýärler;

- Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan beýleki borçlary ýerine ýetirýärler.

12-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramaga jemgyýetçilik birleşikleriniň we raýatlaryň gatnaşmagy

1. Tertipnamalarynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmagy, aýap saklamagy, peýdalanmagy we ýaýratmagy işiniň esasy ugry hökmünde göz önünde tutulýan jemgyýetçilik birleşikleri şu Kanunda bellenen tertipde milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramaga gatnaşýarlar.

2. Raýatlar we jemgyýetçilik birleşikleri, şol sanda dini guramalar milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasyna milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak çygrynda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda ýardam edýärler.

3. Raýatlar we jemgyýetçilik birleşikleri şu Kanunda bellenen tertipde we Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reýestrinde saklanýan maglumatlaryň çäklerinde milli taryhy-medeni mirasyň obýekti hakyndaky maglumatlary päsgelçiliksiz almak hukugyna eýedirler.

4. Her bir raýat şu Kanunda bellenen tertipde milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine barmak hukugyna eýedir.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

III BAP. MILLI TARYHY-MEDENI MIRASYŇ OBÝEKTLERINIŇ DÖWLET GORAGY

13-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň döwlet goragyny üpjün etmek

1. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine zyýan ýetirýän, olaryň ýok edilmeginiň, weýran edilmeginiň, peýdalanmagyň bellenen tertibiniň bozulmagynyň we beýleki hereketleriň önüni almak maksady bilen, şeýle hem daşky gurşawa amatsyz täsirden we beýleki ýaramaz täsirlerden olary goramak maksady bilen döwlet tarapyndan goralмага degişlidir.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň döwlet goragy şu aşakdakylar bilen üpjün edilýär:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak we peýdalanmak babatda kanunçylygyň berjaý edilişine döwlet tarapyndan gözegçilik etmek bilen;
- taryhy-medeni gymmaty bolan obýektleri döwlet tarapyndan hasaba almak we Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reyestrini ýöretmek bilen;
- döwlet taryhy-medeni seljerişi geçirmek bilen;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň gorag zolaklarynyň taslamalaryny işläp taýýarlamak bilen;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini aýap saklamak boýunça işleri geçirmäge, şeýle hem milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerinde barlaglary geçirmäge rugsatlary bermek bilen;
- gorag nyşanlaryny oturtmak bilen;
- milli taryhy-medeni mirasyň ýagdaýyna monitoringi amala aşyrmak bilen;
- Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda beýleki çäreler bilen.

14-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň gorag zolaklary

1. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň aýalyp saklanylmagyny onuň çäkleri bilen utgaşdyryp, onuň taryhy gurşawynda üpjün etmek maksady bilen milli taryhy-medeni mirasyň obýektini goramagyň zolaklary belleniýär: gorag zolagy, gurluşyklary we hojalyk işini düzgünleşdirmek zolagy (bufer zolagy), goralýan tebigy landşaftyň zolagy.

Zolaklaryň zerur düzümi medeni mirasyň obýektiniň gorag zolaklarynyň taslamasy bilen kesgitlenilýär.

2. Gorag zolagy çäklerinde onuň taryhy landşaft gurşawy bilen milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň aýalyp saklanylmagyny üpjün etmek maksady bilen çäginde hojalyk işini çäklendirýän we gurluşygy gadagan edýän ýerleri peýdalanmagyň aýratyn düzgüni ulanylýar, milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň taryhy-şahergurluşyk we tebigy gurşawyny aýap saklamaga we regenerasiýasyna gönükdirilen ýörite çäreleriň ulanylmagy muňa degişli däl.

3. Gurluşygy we hojalyk işini düzgünleşdirmegiň zolagy çäklerinde gurluşyk we hojalyk işini çäklendirýän ýerleri peýdalanmagyň düzgüni girizilýän çäkde belleniýär, şeýle hem bar bolan jaýlaryň we desgalaryň durkuny täzelemäge bolan talaplar kesgitlenilýär.

4. Goralýan tebigy landşaftyň zolagy çäklerinde derýalaryň jülgesini, suw

howdanlaryny, dag etegini we milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri bilen kompozision baglanyşykly giňişligiň açylmagyny goşup, tebigy landşafty aýap saklamak we regenerasiýasy maksady bilen bar bolan jaýlaryň we desgalaryň gurluşygyny we durkunyň täzelenmegini, hojalyk işini gadagan edýän ýa-da çäklendirýän ýerleri peýdalanmagyň düzgüni girizilýän ýerde bellenilýär.

5. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň goralýan zolaklarynyň serhetleri, şol zolaklaryň serhetlerindäki ýerleri we şähergurluşyk dessurlaryny peýdalanmagyň düzgünleri milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşyp, ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary we ýerli öz-özüňi dolandyryş edaralary tarapyndan milli taryhy-medeni mirasyň obýektini goramak zolaklarynyň taslamasynyň esasynda tassyklanylýar.

6. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň goralýan zolaklarynyň taslamalarynyň işlenip taýýarlanylmagyna, şeýle hem bu zolaklaryň serhetlerinde ýerleri peýdalanmagyň düzgünine we şähergurluşyk dessuryna bolan talaplar Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilýän tertipde kesgitlenilýär.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

15-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýagdaýyna gözegçiligi guramak

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy we onuň ýerlerdäki gurluşlary Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reýestrine goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýagdaýyna gözegçilik etmäge we milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň maglumatlaryny aýap saklamak boýunça häzirki we geljekki maksatnamalary işläp taýýarlamak maksady bilen baş ýylda bir gezek milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýagdaýyna barlag geçirmäge we bellige almaga borçludylar.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

IV BAP. TÜRKMENISTANYŇ MILLI TARYHY-MEDENI MIRASYNÝŇ OBÝEKTLERINIŇ DÖWLET REÝESTRI

16-njy madda. Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reýestri düşünjesi

1. Türkmenistanyň milli taryhy-medeni mirasynyň obýektleriniň Döwlet reýestri (mundan beýläk – Reýestr) milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň geografik ýagdaýy, hukuk statusy, mukdar we hil häsiýetnamalary we olara baha bermek hakynda täzelenýän maglumatlardan we resminamalardan durýan, maglumatlar bankyny öz içine alýan döwlet maglumat ulgamydyr.

2. Reýestrdäki saklanylýan maglumatlar milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri we olaryň çäkleri, şeýle hem döwlet ýer kadastry döredilende we ýöredilende,

şahergurluşyk resminamasy, bu maglumaty ulanýan (nazara alýan) beýleki maglumat ulgamlarynda ýa-da maglumatlar banklarynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň gorag zolaklary hakyndaky esasy maglumat çeşmeleridir.

17-nji madda. Reýestri ýöretmek

1. Reýestri ýöretmek milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasynyň üstüne ýüklenilýär.

2. Reýestri ýöretmek milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini ýüze çykarmak we hasaba almak boýunça işleri öz içine alýar.

Resminamalaryň sanawy, olary ýöretmegiň görnüşleri, hasaba alyş resminamalaryny doldurmak boýunça maslahatlar milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan tassyklanylýar. Görkezilen resminamalar Reýestriň bir bölegidir we möhletsiz saklanylmaga degişlidir.

3. Milli taryhy-medeni mirasyň obýekti bellige alnanda Reýestre şu aşakdaky maglumatlar girizilýär:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň bellige alnan belgisi;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektini Reýestre goşmak üçin hödürnama beren edara hakyndaky maglumatlar;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektini Reýestre goşmak hakynda kesgitlenen resminamanyň belgisi we senesi;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň görnüşü;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň ady;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň ýüze çykan wagty ýa-da döredilen senesi, obýektiň esasy üýtgetmeleriniň we (ýa-da) onuň bilen baglanyşykly taryhy wakalaryň wagty;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň ýerleşýän ýeri;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň derejesi;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini Reýestre girizmek üçin esas bolup hyzmat eden we üýtgedilmäge degişli bolmadyk onuň aýratynlyklarynyň beýany;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň çäkleriniň serhetleriniň beýany.

4. Reýestre milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň gorag zolaklarynyň bardygy hakynda maglumatlar girizilýär.

5. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri hakyndaky maglumatlaryň monitoringi Reýestre girizilen milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri hakyndaky maglumatlary öz wagtynda üýtgetmek maksady bilen milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy hem-de onuň çäk gurluşlary tarapyndan amala aşyrylýar.

6. Reýestriň resminamalaşdyrylan üpjünçiligi milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan amala aşyrylýar hem-de şu Kanun bilen bellenen Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri hakyndaky maglumatlary özünde saklaýan resminamanyň taýýarlanylmagyny we saklanylmagyny öz içine alýar. Görkezilen

resminamanyň esasynda Reýestriň awtomatlaşdyrylyp ýöredilmegini üpjün edýän onuň maglumat serişdeleri döredilýär.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

18-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini Reýestre goşmagyň tertibi

1. Milli taryhy-medeni gymmaty bolan obýektleri Reýestre goşmak hukugy milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasyna degişlidir.

2. Milli taryhy-medeni gymmaty bolan obýektler bu obýektleri Reýestre goşmagyň maksadalaýykdygy hakynda döwlet taryhy-medeni seljerişini netijenamasynyň alnan gününden başlap milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektlerine degişlidir.

3. Arheologiýa ýadygärlikleri olaryň ýüze çykarylan pursadyndan milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektlerine degişlidir.

4. Taryhy, ylmy, çeperçilik ýa-da beýleki taryhy-medeni gymmatlygy bolan täze ýüze çykarylan obýektler mundan beýläk olary şu Kanunyň talaplaryna laýyklykda Reýestre goşmak hakyndaky karara çenli goralmaga degişlidir.

5. Milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektleri döredilen pursadyndan ýa-da taryhy wakalardan azyndan kyrk ýyl geçen pursadyndan Reýestre goşulyp bilner. Türkmenistanyň önünde aýratyn hyzmatlary bolan, ajaýyp şahsyýetleriň durmuşy we işi bilen baglanyşykly we gös-göni görkezilen adamlar aradan çykandan soň milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektleri diýlip hasap edilýän memorial öýler we memorial jaýlar kadadan çykma bolup durýarlar.

6. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň eýesine görkezilen obýektiň Reýestre goşulandygy hakynda kararyň kabul edilen pursadyndan başlap otuz günün içinde habar bermäge borçludur.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

19-njy madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň pasporty

1. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektine pasport berilýär. Pasporta milli taryhy-medeni mirasyň obýektini goramagyň mazmunyny düzýän maglumatlar we Reýestrdäki beýleki maglumatlar girizilýär.

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň pasportynyň görnüşi medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan tassyklanylýar.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň pasporty gozgalmaýan emläge hem-de milli taryhy-medeni mirasyň obýekti ýa-da çäklerinde oňa ygtyýar edilýän ýer uçastogy ýa-da suw obýektiniň uçastogy bilen geleşikler amala aşyrylanda onuň bilen geleşiklere bolan hukuklary döwlet tarapyndan bellige alýan edara berilýän hökmany resminamalardan biridir.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

20-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini Reýestrden çykarmak

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini Reýestrden çykarmagy obýektiň fiziki taýdan doly ýitirilendigi ýa-da milli taryhy-medeni mirasyň obýekti hökmünde öz gymmatlylygyny ýitirendigi barada döwlet taryhy-medeni seljerişiniň netijesi esasynda, milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy amala aşyrýar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

V BAP. DÖWLET TARYHY-MEDENI SELJERIŞ

21-nji madda. Döwlet taryhy-medeni seljerişiniň maksatlary

Döwlet taryhy-medeni seljeriş (mundan beýläk - Seljeriş) şu aşakdaky maksatlar bilen geçirilýär:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň Reýestre goşulmagyny esaslandyrmak;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň taryhy-medeni ähmiýetiniň derejesini kesgitlemek;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň taryhy-medeni ähmiýetiniň derejesiniň üýtgedilmegini esaslandyrmak;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini täzeden döretmek;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektini, şähergurluşyk we taslama resminamasyny, şähergurluşyk dessurlaryny, şeýle hem belleniýän ýergurluşyk, ýer, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri goramak zolaklarynyň taslamalarynyň milli-taryhy medeni mirasyň obýektini döwlet tarapyndan goramagyň talaplaryna laýyk gelşini kesgitlemek;
- taslama resminamasynyň we önümçilik işleriniň milli taryhy-medeni mirasyň obýektini abat saklamaga bolan kadalaşdyryjy talaplara laýyk geliş derejesini kesgitlemek;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýektini bütindünýä medeni mirasynyň obýektlerine degişli etmek.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

22-nji madda. Seljeriş geçirilmeginiň ýörelgeleri

Seljeriş şu aşakdaky ýörelgeleriň esasynda geçirilýär:

- ylmy taýdan esaslandyrmak, obýektiwlik we kanunylyk;
- islendik belleniýän hojalyk işinde milli taryhy-medeni mirasy aýap saklamak prezumpsiýasy;
- milli taryhy-medeni mirasyň obýekti babatynda howpsuzlyk talaplaryny berjaý etmek;

- gyzyklanýan şahslara Seljeriş üçin berilýän maglumatyň dogrulygy we dolulygy;
- bilermenleriň garaşsyzlygy;
- aýanlyk.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

23-nji madda. Seljeriş obýektleri

Şu aşakdakylar Seljeriş obýektleridir:

- 1) şu Kanunyň 2-nji maddasyna laýyklykda milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň alamatlaryna eýelik edýän obýektler;
- 2) milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň Reýestre goşulmagyny esaslandyrýan resminamalar;
- 3) milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň Reýestrden çykarylmagyny esaslandyrýan resminamalar;
- 4) milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň taryhy-medeni ähmiýetiniň derejesini kesgitlemegi esaslandyrýan resminamalar;
- 5) milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň taryhy-medeni ähmiýetiniň derejesini üýtgetmegi esaslandyrýan resminamalar;
- 6) milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň taryhy-medeni goraghanalara degişli edilmegini esaslandyrýan resminamalar;
- 7) milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň bütindünýä medeni mirasynyň obýektlerine degişli edilmegini esaslandyrýan resminamalar;
- 8) milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň gorag zolaklarynyň taslamalary;
- 9) şu Kanunda bellenen halatlarda şähergurluşyk we taslama resminamalary, şähergurluşyk dessurlary.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

24-nji madda. Seljeriş geçirmek

1. Seljeriş milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasynyň ýanyndaky Taryhy-medeni ýadygärlikleri goramak we rejelemek boýunça ylmy-usulyýet geňeşi (mundan beýläk – Ylmy-usulyýet geňeşi) geçirýär.

Ylmy-usulyýet geňeşi hakyndaky Düzgünnama hem-de geňeşiň düzümi medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy bilen ylalaşylyp, milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan tassyklanýar. Ylmy-usulyýet geňesiniň düzümine arheologlar, taryhçylar, arhitektolar, sungaty we medeniýeti öwrenijiler, halkara hünärmenler we beýleki degişli bilermenler girýärler.

2. Seljeriş geçirmegiň tertibi medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan tassyklanýar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

25-nji madda. Seljerişiň netijenamasy

1. Seljerişiň netijesi Ylmy-usulyýet geňeşiniň teswirnamasy görnüşinde resmileşdirilýär. Teswirnamada şu Kanunyň 24-nji maddasynyň ikinji bölegi esasynda tassyklanen tertibe laýyklykda, bilermenler tarapyndan geçirilen seljerişiň netijeleri beýan edilýär.

Seljerişiň netijesi esasynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy şu Kanunyň 23-nji maddasynda görkezilen milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri boýunça degişli karar kabul edýär.

2. Seljerişiň netijesi bilen razy bolmadyk mahalynda, milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy öz başlangyjy boýunça ýa-da gyzyklanýan şahsyň arzasy boýunça medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan bellenen tertipde gaýtadan Seljerişi bellemäge haklydyr.

3. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasynyň karary bilen razy bolmadyk gyzyklanýan şahs bu barada Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde kazyýete şikaýat edip biler.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

26-njy madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini Bütindünýä mirasyň sanawyna goşmak üçin esaslar we degişli resminamany bermegiň tertibi

1. Meşhur uniwersal taryhy, arheologik, arhitektura, çeperçilik, ylmy, estetik, etnologik we antropologik gymmaty bolan milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri Bütindünýä medeni we tebigy mirasy goramak hakyndaky Konwensiýada bellenen tertipde Bütindünýä medeni mirasyň obýektlerine degişli edilip bilner.

2. Umumydöwlet ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektini Bütindünýä mirasyň sanawyna goşmak hakynda Seljerişiň netijenamasy we bilim, ylm we medeniýet meseleleri boýunça Birleşen Milletler Guramasynyň ýanyndaky Bütindünýä mirasynyň komitetiniň (ÝUNESKO) talaplaryna laýyklykda resmileşdirilen resminama Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenen tertipde ÝUNESKO-nyň işleri boýunça Türkmenistanyň Milli toparyna iberilýär.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

VI BAP. MILLI TARYHY-MEDENI MIRASYŇ OBÝEKTLERINI AÝAP SAKLAMAK

27-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini aýapsaklamak boýunça çäreler

1. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini aýap saklamak häzirki zamanda peýdalanmak üçin konserwasiýany, abatlamagy, rejelemegi, ulanmaga ýaramly

etmegi öz içine alýan onuň fiziki abat saklanylmagyny üpjün etmäge gönükdirilen çäreleri, şeýle hem olar bilen baglanyşykly ylmy-gözleg, taslama we önümçilik işlerini öz içine alýar.

Aýratyn halatlarda arheologiýa ýadygärligini aýap saklamak diýlip gazyp-agtaryşlardan arheologik tapyndylary doly ýa-da kem-käsleýin almak bilen, şu Kanunda kesgitlenen tertipde amala aşyrylýan halas ediş arheologik meýdan işlerine düşünilýär.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň konserwasiýasy – munuň özi ony bar bolan görnüşde aýap saklamak we onuň ýagdaýynyň ýaramazlaşmagynyň önüni almak maksady bilen geçirilýän ylmy-barlag, gözleg, taslama we önümçilik işleriniň, şol sanda awariýa garşy (berkidiji) işleriň toplumydyr.

3. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini abatlamak – gorag nährsesini düzýän, onuň aýratynlyklaryny üýtgetmezden ony ulanyş ýagdaýynda saklamak üçin geçirilýän ylmy-barlag, gözleg, taslama we önümçilik işleridir.

4. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini rejelemek – munuň özi onuň taryhy-medeni gymmatlygyny ýüze çykarmak we aýap saklamak maksady bilen geçirilýän ylmy-barlag, gözleg, taslama we önümçilik işleridir.

5. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini döwrebap peýdalanmak üçin ýaramly etmek – munuň özi goragyň nährsesi bolup durýan onuň aýratynlyklaryny üýtgetmezden ony döwrebap peýdalanmak üçin şertleri döretmek maksady bilen geçirilýän ylmy-barlag, taslama we önümçilik işleridir, şol sanda taryhy-medeni gymmaty bolan elementleri rejelemekdir.

6. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini döwrebap peýdalanmak üçin konserwasiýa, abatlamak, rejelemek we ulanmaga ýaramly etmek boýunça işler milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan berilýän ýörite rugsadyň esasynda ýöriteleşdirilen ylmy-barlag guramalary, beýleki ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan geçirilýär.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

28-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň ýitirilen obýektini täzeden döretmek

Milli taryhy-medeni mirasyň ýitirilen obýektini täzeden döretmek aýratyn halatlarda görkezilen obýektiň aýratyn taryhy, arhitektura, sungaty öwreniş, ylmy, şähergurluşyk, çeperçilik ýa-da beýleki medeniýet ähmiýeti bolanda rejelemek usuly bilen we ony täzeden döretmek üçin gerek bolan ýeterlik ylmy maglumatlar bolanda amala aşyrylýar.

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleriniň we býujetden daşary gelip gowuşýan serişdeleriň hasabyna täzeden döretmek hakynda karar gyzyklanýan edaralaryň we guramalaryň pikirlerini hasaba almak bilen Seljerişň netijenasynyň esasynda medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasynyň hödürnamasy boýunça Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan kabul edilýär.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

29-njy madda. Taryhy we medeni ýadygärlikleriň gazyp-agtaryşlaryny we gözleglerini alyp barmak

1. Taryhy we medeni ýadygärliklerde we olaryň gorag zolaklarynda arheologik gazyp-agtaryşlaryny we gözleglerini alyp barmak diňe medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasynyň ýanyndaky taryhy we medeni ýadygärliklerde arheologik barlaglar boýunça Ylmy geňeş (mundan beýläk – Ylmy geňeş) tarapyndan berilýän rugsatlar bolan mahalynda amala aşyrylýar.

2. Ylmy geňeşiň düzümi medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasynyň hem-de Ylymlar akademiýasynyň degişli ylmy guramalarynyň we Türkmenistanyň bilim edaralarynyň wekillerinden döredilýär. Ylmy geňeş we onuň düzümi hakyndaky düzgünnama medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan tassyklanylýar.

3. Taryhy we medeni ýadygärliklerde arheologik gazyp-agtaryşlary we gözlegleri geçirmegiň tertibi Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan tassyklanylýar.

4. Taryhy we medeni ýadygärlikleriň barlagyny amala aşyryýan şahslar olaryň ilkinji konserwasiýasyny we abat saklanylmagyny üpjün etmäge borçludylar.

5. Türkmenistanyň çäginde arheologik barlaglaryň netijesinde ýuridik we fiziki şahslar tarapyndan ýüze çykarylan, taryhy, ylmy, medeni we beýleki gymmatlygy bolan närseler ylmy taýdan bellige alnandan we işläp taýýarlamadan soň Türkmenistanyň döwlet muzeýlerine berilýär. Olary Türkmenistanyň çäklerinden daşyna çykarmak gadagandyr.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

30-njy madda. Peýdalanmaga berlen ýerlerde ýerleşýän taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň abat saklanylmagyny üpjün etmek

Kärhanalar, guramalar, edaralar, raýatlar, daýhan we jemgyýetçilik birleşikleri özlerine peýdalanmaga berlen ýerlerde ýerleşýän milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň abat saklanylmagyny üpjün etmäge borçludylar.

31-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň çäginde we milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň gorag zolaklarynda ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri taslamagyň we geçirmegiň aýratynlyklary

1. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň goralýan zolaklarynyň çäginde ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri geçirmegiň taslamalary medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy bilen ylalaşylmaga degişlidir.

2. Ýadygärligiň ýa-da ansamblyň çäginde ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk,

gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri taslamak we geçirmek gadagandyr, şol ýadygärligi ýa-da ansambly we (ýa-da) olaryň çäklerini aýap saklamak boýunça işler, şeýle hem ýadygärligiň ýa-da ansamblyň bitewiligini bozmaýan we olaryň zeper ýetirilmegine, weýran edilmegine ýa-da ýok edilmegine howp döretmeýän hojalyk işi muňa degişli däl.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

32-nji madda. Ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işler taslanylandawe geçirilende milli taryhy-medenimirasyň obýektiniň aýalyp saklanylmagyny üpjün etmek boýunça çäreler

1. Ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri taslamak we geçirmek hojalyk taýdan özleşdirilmäge degişli çäklerde milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň alamatlaryna eýelik edýän obýektleriň ýokdugy hakynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek hem-de rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan berlen Netijenama bolan halatynda amala aşyrylyp bilner.

2. Netijenamany bermek üçin milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek hem-de rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy şu işleri tölegli esasyda geçirýär:

- 1) Reýestre girýän maglumatlary öwrenýär;
- 2) hojalyk taýdan özleşdirilmäge degişli çäklerde ýerleşýän ýer bölegini gözden geçirýär;
- 3) degişli ýer böleginiň ýerleşiş çyzygysyna laýyk gelmegini barlaýar;
- 4) zerurlyk ýüze çykan halatynda, ýer bölegine golaý ýerleşen döwlet hasabynda duran milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň gorag zolaklaryny ýerleşiş çyzygysyna girizýär.

3. Netijenamany bermek bilen bagly işleriň amala aşyrylmagy milli taryhy-medeni mirasyň obýektine göni ýa-da gytaklaýyn täsir edip biljek ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleriň başlanmagyna çenli we (ýa-da) şähergurluşyk we taslama resminamasynyň, şähergurluşyk dessurlarynyň tassyklanylmagyna çenli geçirilýär.

4. Netijenamany bermek bilen bagly işler üçin töleg ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri geçirmekçi bolýan şahs tarapyndan tölenýär. Tölegiň möçberi milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek hem-de rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan nyrhnama esasynda tassyklanylýar.

5. Türkmenistanyň Döwlet býujetinden maliýeleşdirilýän edaralaryň, şeýle hem döwletiň merkezleşdirilen düýpli maýa goýumlarynyň serişdeleriniň hasabyna ýerine ýetirilýän ýergurluşyk, ýer, ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri geçirmek üçin Netijenamany bermek bilen bagly işler töleg tölemekden boşadylýar.

6. Hojalyk taýdan özleşdirilmäge degişli çäkte milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň alamatlaryny özünde saklaýan obýektler ýüze çykarylsa, ýergurluşyk, ýer,

ýolgurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri geçirmegiň taslamalaryna şu Kanunda bellenen tertipde bu obýektleriň Reýestre goşulmagyna çenli ýüze çykarylan obýektleriň aýalyp saklanylmagyny üpjün etmek hakyndaky bölümler girizilmelidir. Şunda bu çäkdäki ýergurluşyk, şähergurluşyk we taslama resminamasyňyň, bu çäkte şähergurluşyk dessurlarynyň düzgünleriniň hereketi degişli üýtgetmeleriň girizilmegine çenli togtadylýar.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

33-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň çäginde we milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň gorag zolaklarynda ulag serişdeleriniň hereketini çäklendirmek

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň bitewiliginiň we aýalyp saklanylmagynyň bozulmak howpy bolanda bu obýektiň çäginde ýa-da ony goramagyň zolaklarynda ulag serişdeleriniň hereketi çäklendirilýär ýa-da gadagan edilýär.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

34-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini aýap saklamak boýunça işleriň ähli görnüşleri geçirilende milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň aýalyp saklanylmagy üçin jogapkärçilik

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektini aýap saklamak boýunça işleriň ähli görnüşleriniň geçirilýän döwründe milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň aýalyp saklanylmagy üçin jogapkärçiligi işleri geçiriji çekýär.

35-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň çäginde peýdalanmak düzgünini üpjün etmek boýunça ýuridik we fiziki şahslaryň borçlary

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň çäginde hojalyk we beýleki işi amala aşyrýan ýuridik we fiziki şahslar bu çägi peýdalanmagyň şu Kanunda bellenen düzgünini berjaý etmäge borçludylar.

VII BAP. AÝRATYN GORALÝAN TARYHY-MEDENI ÝERLER

36-njy madda. Aýratyn goralýan taryhy-medeni ýerleri döretmek

Reýestre girizilen aýratyn taryhy, ylmy, çeperçilik ýa-da beýleki medeni gymmaty bolan milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýerlerinde aýratyn goralýan taryhy-medeni ýerler döredilip bilner.

Aýratyn goralýan taryhy-medeni ýerler Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan döwlet taryhy-medeni goraghanalar, taryhy obalar görnüşinde we beýleki görnüşlerde döredilýär.

Aýratyn goralýan taryhy-medeni ýerleri döretmek we saklamagyň düzgüni Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellanylýan tertipde kesgitlenilýär.

37-nji madda. Döwlet taryhy-medeni goraghanalar

1. Saklamagyň aýratyn düzgünine mätäçlik edýän, taryhy-medeni we tebigy gatlagyň ajaýyp bitewilikleri bolan gözel ýerler; taryhyň we medeniýetiň täsin ýadygärlikleriniň toplumlary; öz ähmiýeti boýunça gaýtalanmaýan şäherleriň merkezleri we kwartallary; aýratyn ylmy, taryhy-çeperçilik we (ýa-da) beýleki taryhy-medeni gymmatlygy bolan ansambllar Seljerişň netijenamasynyň esasynda Türkmenistanyň Ministrler Kabinetiniň karary bilen döwlet taryhy-medeni goraghanalar diýlip ygylan edilip bilner.

2. Döwlet taryhy-medeni goraghanalar umumydöwlet we ýerli ähmiýetli bolup bilerler.

3. Umumydöwlet ähmiýetli döwlet taryhy-medeni goraghanany döretmek, dolandyrmagyň görnüşi, serhedi, ony saklamagyň düzgüni Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan belgilenilýän tertipde, ýerli ähmiýetli bolsa, medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan kesgitlenilýär.

4. Döwlet taryhy-medeni goraghanalar öz işini medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan tassyklanylýan düzgünnamanyň esasynda amala aşyrýarlar.

5. Jaýlarynda we desgalarynda taryhy we çeperçilik gymmatlyklar, saklanylmaga we köpçülikleýin görkezilmäge degişli muzeý närseleri bolan döwlet taryhy-medeni goraghanany saklamagyň tertibi we şertleri "Muzeýler we muzeý işi hakynda" Türkmenistanyň Kanuny we şu Kanun bilen düzgünleşdirilýär.

6. Döwlet taryhy-medeni goraghananyň serhedi taryhy-medeni daýanç meýilnamasynyň we (ýa-da) beýleki resminamalaryň we materiallaryň esasynda kesgitlenilýär, olarda hödürlenilýän serhet esaslandyrylýar.

Döwlet taryhy-medeni goraghanalaryň serhedi gözel ýeriň serhedi bilen gabat gelip bilmez.

7. Döwlet taryhy-medeni goraghanalaryň çäginde diňe goraghanalaryň işi bilen bagly desgalaryň gurluşygyna ýol berilýär. Şeýle desgalaryň gurluşygy milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek hem-de rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşylan taslamalar boýunça amala aşyrylýar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky we 2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunlarynyň redaksiýasynda).

38-nji madda. Taryhy mekanylar

1. Taryhy mekany – onuň ýeriniň çäklerinde milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri, şeýle hem türkmen halkynyň özboluşlylygyny, onuň dünýä siwilizasiýasyna goşandyny aýap saklamak üçin möhüm ähmiýeti bolan, arheologik, taryhy, arhitektura, şähergurluşyk, estetiki, ylmy ýa-da sosial-medeni gymmatly bolan, geçmişde döredilen beýleki medeni gymmatlyklar ýerleşen şäher ýa-da oba mekanydyr.

2. Taryhy mekanda taryhy taýdan ähli gymmatly şäher dörediji obýektler döwlet tarapyndan goralmaga degişlidir: meýilleşdirmek, gurmak, kompozisiýa, tebigy

landşaft, arheologik gatlak, dürli şäher giňişlikleriniň arasyndaky gatnaşyk (erkin, gurlan, gür baglyga öwürülen), göwrüm-giňişlik gurluşy, fragmentar we harabaçylyga öwürülen şähergurluşyk mirasy, möçber, göwrüm, gurluşy, stili, materiallary, reňki we bezeg elementleri bilen birleşen jaýlaryň we desgalaryň görnüşi we keşbi, tebigy we adam tarapyndan döredilen gurşaw bilen gatnaşyk, ösüş prosesinde özüniň edinen taryhy mekanyň dürli wezipeleri, şeýle hem beýleki gymmatly obýektler.

3. Taryhy mekanda şähergurluşyk, hojalyk we beýleki iş şu Kanuna laýyklykda milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň we bu mekanyň taryhy taýdan gymmatly ähli şäher dörediji obýektleriniň aýalyp saklanylmagy üpjün edilen mahalynda amala aşyrylmalydyr.

VIII BAP. MILLI TARYHY-MEDENI MIRASYŇ OBÝEKTINE EÝELIK ETMEGIŇ WE PEÝDALANMAGYŇ AÝRATYNLYKLARY

39-njy madda. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektine hem-de milli taryhy-medeni mirasyň obýektine eýelik etmegiň we peýdalanmagyň aýratynlyklary

1. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektine we milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektine eýelik etmegiň we peýdalanmagyň aýratynlyklary şu Kanun bilen kesgitlenilýär.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri olaryň taryhy-medeni ähmiýetiniň derejesine garamazdan eýeçilik hakynda Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda eýeçiligiň döwlet, hususy we beýleki görnüşlerinde bolup bilerler.

3. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň eýesi Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň özüne degişli obýektini ýa-da şu Kanunyň talaplaryny hasaba almak bilen milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektini saklamagyň agyr ýüküni çekýär.

4. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektini ýa-da milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykaralan obýektini satyn almak-satmak şertnamasy döwlet tarapyndan bellige alnanda täze eýesi olary aýap saklamak boýunça özüne borçnamalar alýar.

40-njy madda. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektinden peýdalanmak hukugynyň wemilli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanmak hukugynyň ýüze çykmagynyň esaslary

Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektinden peýdalanmak hukugy we milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanmak hukugy şu halatlarda ýüze çykýar:

eýesi üçin – eýeçilik hukugyndan;

eýesi bolup durmaýan şahs üçin – döwlet edaralarynyň namalaryndan, şertnamalardan, kazyýet çözümlerinden, şeýle-de Türkmenistanyň raýat kanunçylygynda göz önünde tutulan beýleki esaslary boýunça.

41-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň eýeleriniň borçlary

1. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň eýeleri olary aýap saklamak boýunça işi amala aşyrýarlar we şu aşakdakylara borçludylar:

1) milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň aýalyp saklanylmagyny üpjün etmek boýunça çäreler görmäge;

2) milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýerleşýän ýeri boýunça milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasyna milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini bellige aldyrmaga;

3) eýeçilik hukuklarynyň nazarda tutulýan ýa-da amala aşyrylan üýtgetmeleri hakynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasyna habar bermäge;

4) milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini abatlamak, konserwasiýa etmek we rejelemek boýunça işleri milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we dikeltmek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşmaga;

5) milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ýörite şertnamalar arkaly bellenilýän tertipde we çäklerde ylmy, medeni we başga maksatlarda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine barmagy üpjün etmäge.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň eýeleriniň we peýdalanyjylarynyň borçnamalary milli taryhy-medeni mirasyň gozgalmaýan obýektlerini goramak hakynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy tarapyndan berilýän resminamada bellenilýär.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

42-nji madda. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektinden peýdalanmak hukugyny we milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanmak hukugyny amala aşyrmak

1. Eger munuň özi milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýagdaýyny ýaramazlaşdyrmasa, gurşap alýan taryhy-medeni we tebigy gurşawa zyýan ýetirmese, şeýle hem beýleki şahslaryň hukuklaryny we kanuny bähbitlerini bozmasa, ýuridik we fiziki şahslar Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerinden peýdalanmak hukugyny we milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektlerinden peýdalanmak hukugyny öz islegine görä amala aşyrýarlar.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini şu Kanuna ters gelýän maksatlar we usullar bilen peýdalanmak gadagandyr.

3. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri şu aşakdaky talaplary hökmany ýerine ýetirmek bilen ulanylýar:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň pasportyna gorag närsesi hökmünde goşulan maglumatlara laýyklykda milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň daşky we içki keşbini aýap saklamak;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň çäginin serhetlerinde ýer, ýolgurluşyk, ýergurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri geçirmek üçin milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşmak;

- ýerlerinde arheologik mirasyň obýektleri ýerleşen çägi goşup, aýratyn goralýan taryhy-medeni ýerleri saklamagyň düzgünini üpjün etmek;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşylyp, milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň eýesi tarapyndan şertleri belenilýän milli taryhy-medeni mirasyň obýektine jemagatyň elýeterliligi.

4. Milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektleri şu aşakdaky talaplary hökmany ýerine ýetirmek bilen peýdalanylýar:

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň pasportyna goşulan maglumatlara laýyklykda milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektiniň daşky we içki keşbini aýap saklamak;

- milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň ýerlerinde ýer, ýolgurluşyk, ýergurluşyk, gurluşyk, melioratiw, hojalyk we beýleki işleri geçirmek üçin milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak, öwrenmek we rejelemek boýunça ygtyýarly döwlet edarasy bilen ylalaşmak.

5. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini peýdalanmak boýunça ýuridik we fiziki şahslaryň işine gatyşylmagyna ýol berilmeýär, Türkmenistanyň kanunçylygynda göz önünde tutulan halatlar muňa degişli däl.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

43-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine bolan döwlet eýeçiligi

1. Türkmenistanyň çäginde ýerleşen we beýleki subýektleriň eýeçiligi bolup durmaýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri Türkmenistanyň aýratyn eýeçiligi bolup durýarlar.

2. Döwletiň milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini olaryň eýeleri bilen şertnamalar boýunça eýeçilige edinmäge ilkinji nobatda hukugybardyr.

3. Halkara we umumydöwlet ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine eýesiniň ygtyýarlyklaryny döwletiň adyndan medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy, ýerli ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerine bolsa – ýerine ýetiriji häkimiýetiň ýerli edaralary we ýerli öz-özünü dolandýryş edaralary amala aşyrýar.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

44-nji madda. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektinden peýdalanmak hukugyny we milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanmak hukugyny mejbury çäklendirmek üçin esaslar

Şu Kanunyň talaplary bozulan halatlarynda Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektinden peýdalanmak hukugy ýa-da milli taryhy-medeni mirasyň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanmak hukugy milli taryhy-medeni

mirasýň şol obýektini, gurşap alýan tebigy gurşawyň goralmagyny, aýalyp saklanylmagyny, peýdalanylmagyny we ýaýradylmagyny, raýatlaryň hukuklaryny we kanuny bähbitlerini berjaý etmek üçin munuň zerur bolan çäginde mejburi çäklendirilip bilner.

45-nji madda. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden ýa-da milli taryhy-medeni mirasýň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanylanda mejburi çäklendirme

1. Reýestre goşulan we döwlet eýeçiliginde durýan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanmak şertleri Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan bellenilen tertipde çäklendirilip bilner.

Eger milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanylanda çäklendirmäniň girizilmek zerurlygyny döreden ýagdaýlar ýa-da şertler düzedilse, bu obýektiden peýdalanmagyň tertibi doly möçberde dikeldilýär.

2. Reýestre goşulan ýa-da ýüze çykarylan, hususy eýeçilikde durýan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanmak hukugy kazyýetiň çözgüdi boýunça çäklendirilip ýa-da bes edilip bilner.

3. Döwlet eýeçiliginde durýan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanmak hukugyny çäklendirmek hakynda ýerine ýetiriji häkimiýetiň degişli edarasynyň çözgüdi bilen ýuridik ýa-da fiziki şahs razy bolmadyk mahalynda peýdalanyjy şeýle çözgüde kazyýete şikaýat edip biler.

(2023-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

46-njy madda. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanmak hukugyny ýa-da milli taryhy-medeni mirasýň ýüzeçykarylan obýektinden peýdalanmak hukugyny bes etmegiň esaslary we tertibi

1. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanmak hukugy ýa-da milli taryhy-medeni mirasýň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanmak hukugy şu aşakdakylar bolan mahalynda bes edilýär:

- peýdalanyjy peýdalanmak hukugyndan meýletin boýun gaçyran halatynda;
- milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden muzdsuz peýdalanmak ýa-da kärende hukugyna bolan şertnamanyň möhletiniň gutarmagy boýunça;
- fiziki şahs aradan çykan mahalynda ýa-da ýuridik şahsyň işi bes edilen mahalynda;
- şu Kanunda göz önünde tutulan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanmak hukugy mejburi bes edilen halatlarynda;

2. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasýň obýektinden peýdalanmak hukugyny we milli taryhy-medeni mirasýň ýüze çykarylan obýektinden peýdalanmak hukugyny mejburi bes etmek şu aşakdaky halatlarda gelip ýetip biler:

- peýdalanyjy tarapyndan milli taryhy-medeni mirasýň obýektine bilkastlaýyn zyýan ýetirende;
- milli taryhy-medeni mirasýň obýektiniň ýerleşen ýer bölegi döwlet hajatlary üçin alnanda.

3. Köpçülikleýin eýeçilikde durýan aýry-aýry ýadygärlikler we ansamblar hem-de olaryň aýrylmaz bölegi bolup durýan ýer bölekleri bölünmäge degişli däldir. Olaryň eýelerine paýlaryny naturada bölmek amala aşyrylmaýar.

47-nji madda. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektine bolan eýeçilik hukugyny bes etmek

1. Reýestre goşulan we hususy eýeçilikde durýan milli taryhy-medeni mirasyň obýekti döwlet tarapyndan töläp almak ýa-da medeni mirasyň obýektlerini goraýan degişli döwlet edarasynyň hödürnamasy boýunça jemagat söwdalaryndan satmak arkaly kazyýetiň karary boýunça bu obýektiň eýesinden alnyp bilner.

2. Kazyýetde hak isleg bildirmek üçin onuň aýalyp saklanylmagyna wehim salýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň göwnejaý saklanylmazlygy Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektini eýesinden almak hakynda hak islegiň kazyýetde bildirilmegi üçin esas bolup durýar.

48-nji madda. Çäklerinde milli taryhy-medeni mirasyň obýekti ýerleşen ýer uçastogyna ýa-da suw obýektiniň uçastogyna eýelik etmegiň we peýdalanmagyň aýratynlyklary

1. Eger ýer böleginiň çäklerinde ýa-da suw obýektiniň uçastogunda milli taryhy-medeni mirasyň obýekti ýüze çykarylsa, onda bu ýadygärligiň ýüze çykarylan gününden başlap ýer böleginiň (suw obýektiniň) eýesi ýa-da peýdalanyjy ýüze çykarylan ýadygärligiň abat saklanylmagyny üpjün etmek üçin şu Kanunda bellenen şertleri berjaý etmek bilen özüne degişli ýer bölegine eýelik edýär, peýdalanýar we ygtyýar edýär.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiwe onuň çäklerinde ýerleşen ýer bölegi (suw obýektiniň uçastogy) raýat dolanyşygynda aýry durýar.

49-njy madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini aýrybaşgalamagyň tertibi we esaslary

1. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri döwlet eýeçiliginden aýrylmaga degişli däldirler.

2. Raýatlaryň we olaryň birleşikleriniň eýeçiliginde durýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini aýrybaşgalamak we olary peýdalanmak düzgünini üýtgetmek Türkmenistanyň kanunçylygynda belleniýän tertipde amala aşyrylýar.

3. Dini ähmiýetli milli taryhy-medeni mirasyň obýektleri diňe Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde dini guramalara eýeçilige berlip bilner.

4. Milli taryhy-medeni mirasyň obýekti ýa-da milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň bir bölegi bolup durýan ýaşaýyş jaýlary şu Kanunyň talaplaryny hasaba almak bilen Türkmenistanyň ýaşaýyş jaý kanunçylygynda bellenen tertipde aýrybaşgalanyp bilner.

IX BAP. MILLI TARYHY-MEDENI MIRASYŇ OBÝEKTINDEN MUZDSUZ PEÝDALANMAK ŞERTNAMASYNYŇ WE KÄRENDE ŞERTNAMASYNYŇ ŞERTLERI

50-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň kärende şertnamasynyň şertleri

1. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň kärende şertnamasy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda we şu Kanunyň talaplaryny hasaba almak bilen baglaşylýar.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň kärende şertnamasynda hökmany suratda Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň şol obýektini goramagyň närsesini düzýän aýratynlyklar hakyndaky maglumatlar we şu Kanunda bellenen ony aýap saklamaga bolan talaplar görkezilýär.

3. Döwlet eýeçiliginde durýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň kärende şertnamasy medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy bilen ýuridik ýa-da fiziki şahsyň arasynda baglaşylýar.

4. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň kärende şertnamasy Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda döwlet tarapyndan bellige alynmaga degişlidir.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

51-nji madda. Reýestre goşulan we döwlet eýeçiliginde durýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektini muzdsuz peýdalanmaga bermek

1. Reýestre goşulan we döwlet eýeçiliginde durýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektinden muzdsuz peýdalanmaga hukuk şu aşakdaky ýuridik şahslara berilýär:

- Türkmenistanyň Döwlet býujetinden maliýeleşdirilýän kärhanalara, guramalara we edaralara;

- işiniň tertipnamalaýyn maksady milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini aýap saklamak bolup durýan jemgyýetçilik birleşiklerine;

- çagalar jemgyýetçilik birleşiklerine;

- maýyplaryň jemgyýetçilik birleşiklerine;

- dini guramalara;

- döredijilik birleşiklerine;

- medeniýet çygrynda öz işini amala aşyrýan döwlet edaralaryna.

2. Reýestre goşulan milli taryhy-medeni mirasyň obýektinden muzdsuz peýdalanmagyň şertnamasynda milli taryhy-medeni mirasyň şol obýektini goramagyň närsesini düzýän aýratynlyklar hakyndaky maglumatlar, şeýle hem ony aýap saklamaga bolan talaplar bolmalydyr.

X BAP. MILLI TARYHY-MEDENI MIRASYŇ OBÝEKTLERINI GORAMAK BOÝUNÇA IŞI MALIÝELEŞDIRMEK

52-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasy goramak boýunça işi maliýeleşdirmegiň çeşmeleri

1. Şu aşakdakylar milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak boýunça işi maliýeleşdirmegiň çeşmeleridir:

Türkmenistanyň Döwlet býujetiniň serişdeleri;
býujetden daşary gelip gowuşýan serişdeler.

2. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak boýunça işe serişdeleriň peýdalanylmagyny üpjün etmek üçin Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda býujetden daşary gaznalar döredilip bilner.

53-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak boýunça işleri maliýeleşdirmek

1. Ýuridik we fiziki şahslaryň eýeçiliginde ýa-da peýdalanmagynda durýan milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak boýunça işler eýeleriň we peýdalanyjylaryň serişdeleriniň hasabyna maliýeleşdirilýär.

2. Döwlet taryhy-medeni goraghanalaryň çäklerinde ýerleşen senagat we oba hojalyk kärhanalary olaryň işini şobada bes etmek bilen olaryň eýeleriniň serişdeleriniň hasabyna täsir ediş zolaklarynyň çäkleriniň daşyna çykarylmağa degişlidir.

3. Eýeçiliginiň görnüşlerine garamazdan işi milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň ýagdaýyna ýaramaz täsir edýän kärhanalar öz işi bilen ýetirýän zyýanyň derejesine baglylykda öz girdejileriniň 0,1-den 3,0 göterimine çenli milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramagyň ýerli edaralarynyň hasabyna serişde geçirmäge borçludylar. Ýetirilen zyýanyň derejesi we serişde geçirmeleriň göterimi milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramagyň ýerli edaralary bilen ylalaşylyp, medeniýet babatda ýerine ýetiriji häkimiýetiň ygtyýarly edarasy tarapyndan kesgitlenilýär.

4. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini peýdalanmaga bermekden alynýan serişdeler, ýuridik we fiziki şahslaryň meýletin pul geçirmeleri we sadakalary Türkmenistanyň kanunçylygyna laýyklykda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramaga, aýap saklamaga we ýaýratmaga gönükdirilýär.

(2017-nji ýylyň 25-nji noýabryndaky Türkmenistanyň Kanunynyň redaksiýasynda).

54-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini aýap saklamak boýunça işlere öz serişdelerini goýan ýuridik we fiziki şahslara ýeňillikleri bermegiň esaslary

1. Kärende şertnamasy esasynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektiniň peýdalanyjylary bolup durýan we öz serişdelerini olary aýap saklamak boýunça işlere şu Kanuna laýyklykda goýýan ýuridik şahslar kärende töleginiň ölçegleri bellenilende ýeňilliklere bolan hukuga eýedirlir. Görkezilen ýeňillikleriň häsiýeti we möçberi, olary bermegiň tertibi Türkmenistanyň kanunçylygy bilen kesgitlenilýär.

2. Kärende şertnamasy esasynda milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerinden peýdalanyan täjirçilik bolmadyk guramalar bellenen kärende töleginiň hasabyna olary aýap saklamak boýunça işlere öz eden harajatlarynyň ýa-da harajatlaryň bir

böleginiň öwezini dolmaga bolan hukuga eýedirler. Harajatlaryň öwezini dolmagyň tertibi we möçberi kärende şertnamasy bilen kesgitlenilýär.

3. Umumy döwlet ähmiýetli obýektler hökmünde Reýestre goşulan we öz serişdeleriniň hasabyna olary aýap saklamak boýunça zerur işleri geçirýän, milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň eýeleri we şertnama esasynda muzdsuz peýdalanyjylar bolup durýan ýuridik we fiziki şahslar öz eden harajatlarynyň öwezini dolmaga bolan hukuga eýedirler. Öwez puluny tölemegiň möçberi we tertibi Türkmenistanyň kanunçylygynda kesgitlenilýär.

XI BAP. JEMLEÝJI DÜZGÜNLER

55-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak hakynda Türkmenistanyň kanunçylygynyň bozulmagy üçin jogapkärçilik

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak hakyndaky kanunçylygyň bozulmagy Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen jogapkärçilige eltýär.

56-njy madda. Jedelleri çözmek

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramagyň we peýdalanmagyň meseleleri boýunça ýüze çykýan jedeller Türkmenistanyň kanunçylygynda bellenen tertipde çözülýär.

57-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak işinde höweslendiriji çäreler

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektleriniň döwlete tabşyrylmagy, peşgeş berilmegi, wesýet edilmegi üçin ýuridik we fiziki şahslar Türkmenistanyň Ministrler Kabineti tarapyndan belleniýän tertipde höweslendirilip bilner.

58-nji madda. Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda halkara hyzmatdaşlygy

Milli taryhy-medeni mirasyň obýektlerini goramak babatda halkara hyzmatdaşlygy Türkmenistanyň kanunçylygyna we halkara şertnamalaryna laýyklykda amala aşyrylýar.

59-njy madda. Şu Kanunyň güýje girmegi

1. Şu Kanun onuň resmi taýdan çap edilen gününden güýje girýär.
2. "Türkmenistanyň taryh we medeniýet ýadygärliklerini goramak hakynda" 1992-nji ýylyň 19-njy fewralyndaky Türkmenistanyň Kanunyny gozgalmaýan taryh we medeniýet ýadygärliklerine degişli böleginde güýjüni ýitiren diýip hasap etmeli (Türkmenistan Ýokary Sowetiniň Maglumatlary, 1992 ý., № 2, 12-nji madda).

**Türkmenistanyň
Prezidenti**

**Gurbanguly
Berdimuhamedow**

Aşgabat şäheri.
2012-nji ýylyň 19-njy oktýabry.
№ 341-IV.